

BEŞİKTAŞLI YAHYA EFENDİ'NİN MENKİBELERİNDEKİ MOTİFLER THE MOTIFS IN LEGENDS OF YAHYA EFENDİ OF BEŞİKTAŞ

N. Gamze ILICAK*

Öz

Neden, niçin yaratıldığını anlamak isteyen insan; yüzyıllardır bu soruların cevabını aramaktadır. İlkel insan doğayı çözemediği, doğa olaylarının sebeplerini kavrayamadığı için doğaüstü güçlerden faydalanarak onları yönlendirmeye çalışmış, aslında yaşadığı zorluklara yönelik çözümler aramıştır. Bu süreçte insanlar çeşitli varlıklara, kişilere kutsallık atfetmiştir. Veli, evliya, şeyh gibi çeşitli sıfatlarla anılan bu manevi güç sahibi kişilere duyulan inanç; teknolojik yenilikler, medeni bir toplumda yaşama gibi gelişmelerle bile ortadan kalkmamaktadır.

Manevi âlemin efendileri olan evliyalar, yaşamları süresince ve öldükten sonra insanların danıştıkları, yardım bekledikleri "uhrevi kişiler" olmuşlardır. İnsanlar Allah'ın sevgili kulu olarak kabul ettiği kişilerin makamlarında; yaşadıkları zorluklara yönelik sığınma ihtiyaçlarını gidermekte, psikolojik olarak rahatlamakta, kutsalın tezahürleriyle etkileşim içinde olmaktadır. Bu yerlerden biri de "İstanbul Boğaz'ın dört muhafızı" arasından sayılan Beşiktaşlı Yahya Efendi'nin makamıdır. Beşiktaşlı Yahya Efendi'nin kutsal kişiliğinden mütevellit hakkında pek çok menkıbe zuhur etmiştir. Bu çalışmada Beşiktaşlı Yahya Efendi'nin "yirmi bir menkıbesi", Ahmet Yaşar Ocak'ın menakıpnamelerden hareketle yapmış olduğu "motif tasnifine göre" incelenecektir. Çalışma Beşiktaşlı Yahya Efendi'nin menkıbelerindeki motiflerin tespit edilmesi, ortaya konması ve değerlendirilmesi açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Beşiktaşlı Yahya Efendi, Menkıbe, Motif.

Abstract

Mankind keeps looking for answers of why and what for he was created. Since primitive man could not solve nature, he could not comprehend the reasons of natural events, he tried to direct them by utilizing supernatural powers and he sought solutions for the difficulties he experienced. In this process, people have attributed holiness to various beings and individuals. People will have the faith in men who were referred as Veli, Evliya and Sheikh who has spiritual power. This faith will not change even in living in a civilized society or technological innovations.

Evliyas, who were the masters of the spiritual world, were the ones whom people consulted and waited for help during and after life. People in the presence of God's dear servant; they take shelter against the challenges in their lives, they feel relieve psychologically, interact with the manifestations of the sacred. One of these sacred places is the seat of Yahya Efendi of Beşiktaş, who is considered as one of the four guards of the Bosphorus. Many legends about the sacred personality of Yahya Efendi of Beşiktaş have been generated. In this study, twenty-one legends of Yahya Efendi of Beşiktaş will be examined according to the motif classification made by Ahmet Yaşar Ocak in terms of motifs from the menakıpnameler. The study is important in terms of identifying and revealing the motifs of Yahya Efendi of Beşiktaş.

Keywords: Yahya Efendi of Beşiktaş, Menkıbe, Motifs.

GİRİŞ

Doğa karşısında çaresiz, ne yapacağını bilemeyen insan; tabiata kutsallık izafe etmiş ve hayatta kalabilmek için çeşitli inanç sistemleri meydana getirmiştir. Tabiatın hem hayat verici hem can alıcı özelliği, teknolojik gelişmelere sahip olmayan insanın tabiata korkuyla karışık bir saygı beslemesini sağlamıştır. Türkler yarı göçebe hayat sürdürdükleri dönemlerde, varlıkların tümünün bir "ruhu" olduğuna inanmışlardır. Ruhların insan hayatını olumlu veya olumsuz etkileyeceğini düşündüklerinden ölen atalarının ruhları için de çeşitli pratikler uygulamışlardır.

İslamiyet'in kabulüyle Türkler, yeni bir dinin kültür dairesine girmelerine rağmen eski inançlarından tamamıyla sıyrılamamışlardır. Eski inançlarını, yeni dinlerinin kültür potasında eriterek eski inançlarının varlığının devamını sağlamışlardır. Türkler atalar kültürüyle veli inancını birleştirmiş, bu inançların etrafında oluşan normlara hassasiyet göstermişlerdir.

İstanbuluların yüzyıllardır kıymet verdiği, "Boğaz'ın dört muhafızı" içinde saydığı Şeyh Yahya Efendi halk tarafından önemli bir veli kabul edilmektedir. Şeyh Yahya Efendi'nin Müslümanlar için en

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul / Türkiye, ngilicak@gelisim.edu.tr.

değerli yerleşim merkezlerinden biri sayılan İstanbul'u koruduğu düşünülmektedir. Boğaziçi'nin en nadide mekânlarından birinde ebedi istirahatini gerçekleştirmekte olan Şeyh Yahya Efendi'ye denizcilerin piri sıfatı da atfedilmiştir. Osmanlı donanmasının hatta yakın zamana kadar da Boğaziçi'nden geçen bütün gemilerin, gemi kaptanlarının sirene basarak Yahya Efendi'ye selam verdiği bilinen bir gerçektir. Şeyh Yahya Efendi'nin kabri günümüzde dahi yüzlerce kişi tarafından ziyaret edilmektedir.

Bu çalışmada şair ve ilim sahibi matematik ve geometriyi bilen Kanuni Sultan Süleyman'ın sütkardeşi, Şeyh Yahya Efendi'nin menkıbelerindeki motiflere ışık tutulmaya çalışılmaktadır. Rüyasında Hz. Yuşa'nın kendisinden kabrini bulmasını ilham ettiği için daha sonra Beykoz'da bu kabri de keşfeden manevi şahsiyet Şeyh Yahya Efendi'nin menkıbelerindeki motifler aslında bir nevi toplumun inancı ve yaşantısına da bir gösterge olacaktır. Bu nedenlerden dolayı bu motifleri değerlendirmek oldukça gerekli ve önemlidir.

1. Şeyh Yahya Efendi Kimdir?

İstanbul'un önemli velilerinden biri kabul edilen Şeyh Yahya Efendi, Şamlı Ömer Efendi'nin oğludur. Trabzon'da 1495 senesinde doğmuştur (Sevgen, 1965, 3). Şehzade Süleyman da Yahya Efendi'den kısa bir süre sonra dünyaya gözlerini açmıştır. Şehzade Süleyman'ın annesi Gülbahar Hatun'un sütü az geldiğinden Yahya Efendi'nin annesi Afife Hanım, Şehzade Süleyman'a sütanneliği yapmıştır. Böylece Yahya Efendi'yle Kanuni Sultan Süleyman sütkardeş olmuşlardır (Aydın, 1995, 35). Yahya Efendi ilk tahsilini Müftü Ali Çelebi'den almıştır. Trabzon'da öğrenebileceği bir şey kalmadığından İstanbul'a gelmiştir (Sevgen, 1965, 3).

İstanbul'da ilk önce Anadolu Kavağı'na sonra "Yuşa Tepesi" adını alan Beykoz ile Anadolu Kavağı arasındaki mevkie yerleşmiştir. Hz. Yuşa'nın makamının Yahya Efendi tarafından bulunduğu rivayet edilmektedir. Otuzlu yaşlarında İstanbul'a geldiği düşünülen Şeyh Yahya Efendi, İstanbul'da ilim öğrenmeye devam etmiştir. Hocası Zenbilli Ali Efendi'nin vefatı üzerine Canbâziyye Medresesi'ne müderris olmuştur. Sonrasında Hacı Hasan-zâde Medresesi'ne, Efdâliyye Medresesi'ne, Mustafa Paşa Medresesi'ne ve Medâris-i Semâniyye'den birinin müderrisliğine tayin olmuştur. Şehzade Mustafa'nın öldürtülmesi, Gülbahar Hatun'un saraydan çıkartılması olayları Yahya Efendi'nin hayatını değiştirmiştir. Yahya Efendi, padişahla olan yakınlığına güvenerek padişaha yaşanan olayın yanlışlığına yönelik bir mektup yazmıştır. Bunun üzerine müderrislikten azledilmiş ve emekli edilmiştir. Yahya Efendi bu olaylardan sonra inzivaya çekilmiştir. Kalan ömrünü dergâhta ilim öğreterek, tefekkür ve zikirle geçirmiştir. 1571 senesinde de vefat etmiştir (Demir ve Yıldırım, 1997, 69-72). Gerçek âleme geçen Yahya Efendi, hayatı süresince ve ölümünden sonra da gerçekleştirdiği kerametleriyle halk tarafından önemli bir veli olarak görülmüştür.

Halk arasında Üveysi olduğu söylenen Yahya Efendi "denizcilerin piri" olarak da tarihe geçmiştir. İnanışa göre Hz. Pir Osmanlı donanması için ne zaman dua etse hemen akabinde donanma zaferle savaştan dönmektedir. Anlatılanlara göre Osmanlı donanmasından gemiler sefere çıkmadan önce mutlaka Boğaz'da Ortaköy kıyısına yanaşıp Şeyh Yahya Efendi'den dua ister ve Hz. Pir de askerlerin savaştan muvaffakiyetle dönmeleri için dua eder, donanma askerleri de "Âmin!" der ve daha sonrasında zaferle dönerlerdi.

Şeyh Yahya Efendi devrin en önemli padişahı Kanuni Sultan Süleyman'ın sütkardeşi olduğu için hayatı boyunca sarayla bağlantısını hiç kesmemiştir. Bilgi birikiminden ötürü danışılacak bir âlim konumunda olmuştur. Kanuni Sultan Süleyman Yahya Efendi'yi görmek istediğinde kendi makamına asla çağırılmamış, bizzat onu Beşiktaş'taki dergâhında ziyaret etmiştir. Böylece ona olan hürmetini herkese göstermiştir.

2. Veli-Menkıbe ve Motif İlişkisi

Veliler Allah'ın dostu, Allah'ın sevgili kulu olarak nitelendirilen insanlardır. Peygamber varisi olduğu düşünülen bu zatlar, keramet ehli kimseler olarak kabul edilmektedir. Halka göre veliler; merhametli, maddeye bağlılığı olmayan, ilahi emir ve yasakları yerine getiren kişilerdir.

Akşemseddin velilik nedir ve velilik makamı neleri gerektirir gibi konuları içeren bir bölüm yazdığı Makâmât-ı Evliya eserinde evliya katında veliliğin, eşyanın ilmini bilmek olduğunu ifade eder. Akşemseddin, veliliğin insanın yapısını bilmek olduğunu da vurgulamaktadır. Ayrıca velinin kendi vücudunun varlığını ve her nefeste ne kudret olduğunu kavraması gerektiğini de ifade eder (Akşemseddin, t.y, Vrk. 178b.).

Velilerin dualarının ve beddualarının kabul olduğu inancı bulunmaktadır. Maneviyatın sultanları olan bu kişilere; insanlar dini açıdan büyük bir saygı duymakta, onlara yönelik herhangi bir saygısızlık yapmaktan çekinmektedir. Veliler keramet ehli olan kişiler olmakla birlikte ayan beyan keramet göstermek istemezler.

Kur'an-ı Kerim Yunus Suresi'nde Allah Teâlâ'nın evliyalar için "İyi bil ki, gerçekten evliyâullah için korku yoktur, onlar mahzun da olmazlar." (Yûnus, 10/62) ifadesini kullanmaktadır. Hz. Muhammed

Mustafa ise evliyaların yüzlerinin nurlu olduğunu, onlar görüldüğü zaman akla Allah Teâlâ'nın geldiğini belirtmiştir.

Veli zatların kendilerine özgü irşat metotları vardır. Her daim Müslümanların manevi imdadına yetişen bu mana büyükleri, Allah dostuyla dost, Allah düşmanıya düşman olan kişilerdir. Tevazu sahibi olan bu kişiler, cömertlikleri ile tanınırlar. Güzel ahlakı üstün tutan veliler, aynı zamanda ibadet ehliilerdir.

Velilik Allah tarafından verilen bir nurdur. Bu nuru izah etmek ise oldukça zordur. Evliyauallah kudret sahibi kişilerdir. Fakat unutulmamalıdır ki asıl kudret, Hak Teâlâ'nın kudretidir. Evliyauallah Hak Teâlâ'nın kudretine mazhar olmuştur. Kudret, evliyadan zuhura gelir.

Allah tarafından verilen, öğrenmekle değil, Allah'ın bildirmesiyle elde edilen bilgiye yani İlm-i Ledün'e de sahip olan velilerin son peygamber Hz. Muhammed Mustafa'yı kendine örnek alması ve herhangi bir günahla asla ısrar etmemesi gereklidir. Bunun dışında kişi suda yürüse, havada uça dahi veli olarak düşünülmez, imtihan aracı olarak gönderilen kişiler olduğuna inanılır.

İslam âleminde bu kadar değerli ve önemli yeri olan veliler için anlatılan menkıbe sayısı ise oldukça fazladır. Menkıbeler veli zatları öğrenmenin ve hayatlarını ve yaşadıklarını kavramanın en kolay yoludur.

İslamiyet öncesi inançlarda kutsiyet yüklenen insanlar var olmasına rağmen kült oluşturulması İslamiyet'ten sonra meydana gelmiştir. Veli kültürünün gelişiminde tarikatların ortaya çıkışı da önemli rol oynamıştır (Ocak, 1992, 6). Veli kültürünün Anadolu'da köklü bir inanç haline gelmesiyle, yaşarken keramet sahibi olduğu düşünülen kişilere öldükten sonra türbeler yapılmıştır. Bu insanlarla ilgili çeşitli menkıbeler oluşturulmuştur (Çağınlar, 1994, 31). Halkın sevgisini kazanan ve halk tarafından büyük rağbet gören bu zatlara yönelik pek çok anlatı bulunmaktadır. İnsanlar bu anlatıları kavramsal olarak karşılamak adına menkıbe kelimesini kullanmışlardır. Halk arasında "kıssa" terimi de yaygınlık kazanmıştır.

Menkıbe din büyüklerinin veya tarihe geçmiş ünlü kimselerin yaşamları ve olağanüstü davranışlarıyla ilgili hikâye şeklinde açıklanmaktadır (Türkçe Sözlük, 1998, 1553). Başka bir tanımda ise menkıbe "Tezkiretü'l-Evliyaların yanında Tanrı'ya yakın olarak kabul edilen velilerin etrafında teşekkül etmiş olan efsaneleri toplayan eserlere "menakıbnâme" diyoruz." şeklinde verilmektedir (Seyidoğlu, 2005, 15-16).

İnsanları etkilemeyi başarmış ve bu sayede kalıcılığı sağlamış anlatılar olan menkıbeler oluştukları günden bugüne kadar sözlü gelenek, yazılı kaynaklar, tarihi kalıntılar olarak "üç kaynaktan" beslenmişlerdir. Özellikle bu kaynakların içinde ise sözlü geleneğin yeri çok ayrıdır. Sözlü gelenek sayesinde menkıbeler ayakta kalmayı başarmıştır. Menkıbeler toplumlari derinden etkilemiştir. Çünkü kuşaktan kuşağa, dilden dile aktarılan menkıbeler; düşündürmek, eğitmek, mesaj vermek, öğretmek gibi içeriklere sahip olmaktadır. Menkıbeler sevgi, adalet, tevazu, iyilik, dürüstlük, çalışkanlık, merhamet, kahramanlık vb. gibi kavramları içine alıp kullansa da en çok Allah ve buna uygun olan dini konuları yüceltmektedir.

Menkıbeler, konuları bakımından kahramanlarla ilgili olanlar ve dinî kişilerle ilgili olanlar olmak üzere ikiye ayrılabilir. Kahramanlarla ilgili olanlar da kişilere gerçek güçlerinin yanı sıra bulunduğu toplumu etkilemesi için fazladan güçler atfedilmiş, böylece halk tarafından daha da çekici hale gelmiştir. Dini kişilerle ilgili olan menkıbelerde ise daha çok maneviyattan ve görünmeyen âlemden bahsedilmektedir. Ayrıca din ulularının kerametleri halkın ilgisini bu konulara daha da yöneltmektedir. Din ulularının gizli güçleri vardır ve bu güçler her zaman ilgi çekmektedir. Bu menkıbelerin çoğunda ise olağanüstü olaylar söz konusudur. Bu olaylar arasında, karşılaşan zor durumlarda evliyanın yardıma gelmesi, evliyanın bazı durumlarda birden çok mekânda olabilmesi, kişilerin düşüncelerini okuyabilmeleri, rüyalarla kişilere olacak olaylar hakkında yardım edilmesi gibi çeşitli durumlar mevcuttur.

Menkıbelerin özellikleri ise genel olarak şu şekilde sıralanabilir: (Ocak, 2016, 61)

- 1- Kahramanlar gerçek ve mukaddes kişilerdir.
- 2- Olayların belirli yeri ve zamanı vardır.
- 3- Sırf eğlenmek, bir eşyanın yahut tabiat olayının izahını yapmak için oluşturulmuş değildir. Gerçek olduklarına inanılır.
- 4- Yarı mukaddestirler ve bir doğma gibi kendilerini kabul ettirirler.
- 5- Konu edindikleri veli hayatta iken de, öldükten sonra da meydana gelebilirler.
- 6- Biçim olarak son derece kısa ve sade bir anlatım tarzına sahiptirler.

Menkıbelerde yaratıldığı dönemin düşünce sistemini, dini yapısını, tarihi olaylarını ve kişilerini görmek mümkündür. İnsanların arzularını ve zaafalarını yansıtan bu anlatılarda çeşitli "motiflere" de rastlanmaktadır. Menkıbeler genellikle tek bir motif üzerine kurulmaktadır. Fakat zaman zaman birden fazla motifin yer aldığı menkıbe örnekleri bulunmaktadır. Motiflerin menkıbelere anlam, derinlik ayrıca zenginlik kattığı da görülmektedir.

Latince motivum kelimesinden türetilen motif kelimesi uyarıcı, harekete geçirici ve tahrik edici gibi anlamlara gelmektedir (Alptekin, 2002, 113; Özarlan, 2006, 88). Stith Thompson motifi “*masalın gelenekte yaşama gücüne sahip olan en küçük unsurudur. Bu güce sahip olabilmesi için de alışılmamış ve çarpıcı olması gerekir.*” (1951, 415) şeklinde tanımlamaktadır.

Sözlü anlatı türlerinin mihenk taşı olan motifler, aynı zamanda bu anlatıların kalıcılığına da katkı sağlamaktadır. Menkıbelerde çok çeşitli “motifler” bulunmaktadır. Ocak, “Türk Halk İnançlarında ve Edebiyatında Evliya Menkıbeleri” adlı kitabında Türk menkıbelerinde kullanılan motifleri ve bu motiflerin kaynaklarını incelemiş, karşılaştırma yapmıştır.

Bu çalışmada Ocak’ın yapmış olduğu “motif tasnifi” esas alınmıştır. Ocak kitabında motifleri şu biçimde tasnif etmiştir: (Ocak, 1992, 83-92).

- A) Velinin kendi vücudunda cereyan eden keramet motifleri
- B) Tabiat varlıkları ve eşya üzerinde cereyan eden keramet motifleri
- C) Hayvanlar üzerinde cereyan eden keramet motifleri
- D) Gizli şeyler üzerinde cereyan eden keramet motifleri
- E) Mukaddes, insanüstü ve gizli güçler üzerinde cereyan eden keramet motifleri
- F) Biyolojik mahiyette keramet motifleri
- G) Veliliğini kabul edenlere yönelik keramet motifleri
- H) Veliliğini kabul etmeyenlere yönelik keramet motifleri

Yukarıdaki tasnifte Türk menkıbelerinde velilerin nasıl tasavvur edildiği anlatılmaktadır.

3. Şeyh Yahya Efendi’nin Menkıbelerinde Görülen Motifler:

Bu araştırmada Beşiktaşlı Yahya Efendi’nin “yirmi bir menkıbesi” incelenmiştir. Çalışmada incelenen menkıbelerden biri Evliya Çelebi’nin Seyahatnamesinden yirmisi ise Mehmed Dâi’nin Menkabet-i Yahya-yı Beşiktâşi adlı eserinden tespit edilmiştir. Menkıbeler incelenirken Ahmet Yaşar Ocak’ın menakıbnamelerden hareketle yapmış olduğu motif tasnifi kullanılmıştır.

A. Velinin kendi vücudunda cereyan eden keramet motifleri:

Bu motiflerde velilerin kendi vücutlarında sahip oldukları faklı, sıra dışı, esrarengiz, gizemli, açıklanamayan özelliklere işaret etmektedir. Bu motifleri içinde; ruhun bedeni terk edip dolaştıktan sonra tekrar kendi bedenine gelmesi, bir anda uzak yerlere gidip-gelebilmeme, doğum anında sıra dışı hallerin gelişmesi, farklı kılıklarda kişilerde görünebilme, çeşitli hayvanların kalıbına, şekline girme, gölgesi yere düşmeme, öldükten sonra yeniden dirilmiş gibi görünme, uçma, aynı anda birkaç yerde görünebilme, yemeden-içmeden-uyumadan kalabilme, öldürücü ve tahrip edici şeylerden etkilenmeme, öleceği zamanı ve yeri önceden bilebilme, cinsi duygulardan uzak durma, ölmeden dünyadaki varlığını ortadan çekme, ölüm sırasında ya da sonrasında çok çeşitli hallerin ortaya çıkması gibi çeşitli motifler burada karşımıza çıkmaktadır.

Şeyh Yahya Efendi’nin menkıbelerinde “velî’nin kendi vücudunda cereyan eden keramet motifleri” olarak bir anda çok uzak mesafeleri kat edebilme (Tayy-i Mekân) ve aynı anda bir kaç yerde birden görünme motifleri mevcuttur.

A. 1. Bir anda çok uzak mesafeleri kat edebilme (Tayy-i Mekân)

Şeyh Yahya Efendi veba salgınıyla ilgili Ayasofya’da konuşurken Gülâbî Ağa adlı bir kişi kabızlık çeker, Şeyh Yahya Efendi bunu anlar bir yeniçeri kaftanının altına alarak bir anda onu yeşillik bir mekâna götürür, ihtiyacını görmesini sağlar (Kahraman ve Dağlı, 2011, 93-97).

A. 2. Aynı anda bir kaç yerde birden görünme

Yahya Efendi çiftliğinin hizmetlisinden bir sonraki gün kullanmak üzere ekmek almasını ister. Hizmetli akşam için ekmekleri olduğunu belirtir, çiftliğin uzaklığını bahane eder ve ekmek almaya gitmek istemez. Seher vakti Baba Trak çiftliğe ekmek getirir. Baba Trak hizmetliye Yahya Efendi’nin gece yarısı kendisinden ekmek istedikten sonra nereye kaybaldığını sorar. Hizmetli ise efendisinin bütün gece yanında olduğunu, bir yere gitmediğini söyler (Yüce, 1992, 38-39).

B. Tabiat varlıkları ve eşya üzerinde cereyan eden keramet motifleri:

Bu motiflerde velilerin tabiat varlıkları ve eşyalar üzerinde çeşitli güçleri olduğu, bu güçleri istedikleri gibi kullanabildikleri ve onları istedikleri gibi yönlendirebilecekleri görülmektedir. Bu motifler içinde ise; cansız varlıkları diledikleri gibi hareket ettirme, maddelerin var olan mahiyet ve niteliklerini değiştirebilme, maddelerin biçimlerini büyütüp-küçültme-kısaltma-uzatma, kurumuş ağaç ya da odunu ağaç haline dönüştürme, bir maddeyi, eşyayı veya cismi yoktan var etme, meyve ağacı olmayan ağaçlarda meyve oldurma, mevsimi olmadığı halde meyve veya çiçek oldurma, tabiat olaylarını dilediği gibi

yönlendirme, ırmak-göl-deniz üstünde yürüyebilme, yerden taş ya da kayadan su fıskırtma, denizi ya da ırmağı yarma, cansız varlıkların zikirlerini duyabilme, cansız varlıkları konuşturabilme, cansız varlıklara dilediğini yaptırabilme özellikleri bulunmaktadır.

Şeyh Yahya Efendi'nin menkıbelerinde "tabiat varlıkları ve eşya üzerinde cereyan eden keramet motifleri" içinde maddelerin mahiyet ve niteliklerini değiştirme, bir maddeyi, eşyayı veya cismi yoktan var etme ve tabiat kuvvetlerini ve olayları istediği gibi yönetme motifleri bulunmaktadır.

B. 1. Maddelerin mahiyet ve niteliklerini değiştirme

Hacı Kasım isimli bir zat, Yahya Efendi'ye gönül verir ve onun hizmetine girmek ister. Yerini bilmediği için Mısır, Şam, Halep ve civarındaki bütün şehirleri dolaşır. Yahya Efendi'yi bulur ve onun müridi olmak istediğini söyler. Hacı Kasım, Yahya Efendi'ye kimya ilmini öğrenmek istediğini söyler. Yahya Efendi ise kimya ilmini bilmediğini belirtir. Yahya Efendi, Hacı Kasım'dan yerden bir taş alıp ona vermesini söyler. Taşı altına çevirir, sonra havuza atar ve taş kaybolur (Yüce, 1992, 37-38).

Trabzon'dan İstanbul'a gelen bir Rum gemici Karadeniz'de fırtınaya yakalanır. Gemici Yahya Efendi'yi hatırlar ve Allah'tan bu sevgili kulu hürmetine kurtulmayı diler. Kurtulursa Yahya Efendi'ye en güzel şaraplarından bir küp hediye edeceğini belirtir. İstanbul'a sağ salim ulaşınca Yahya Efendi'yi ziyaret eder ve ona başından geçenleri anlatır. Yahya Efendi şarabı kabul eder. Önce kendi içer, sonra yanındakilere ikram eder. Şarabı içenler şarabın nar şerbetine döndüğünü anlar (Yüce, 1992, 44-45).

B. 2. Bir maddeyi, eşyayı veya cismi yoktan var etme

Rum terzi Kosta, Yahya Efendi'ye bir kaftan diker. Kosta, Yahya Efendi'ye kaftanı teslim ettiğinde Yahya Efendi kaftanın ceplerini bulamaz. Kosta kaftanın ceplerini dikili unuttuğunu, cepleri sökmediğini fark eder. Kosta, kaftanın ceplerini sökerken Yahya Efendi Kosta'ya dikiş ücretini kaftanın cebinden almasını söyler. Dikish ücreti olarak almak istediği akçe kaftanın cebinden çıkar (Yüce, 1992, 34).

Yahya Efendi ve müritleri Yoros Kalesi civarına gezintiye çıkar. Buraya gelmişken taze yumurta almak için değirmene uğrarlar. Değirmenin kâhyası mahcubiyetle yumurtaların bittiğini söyler. Bunun üzerine Yahya Efendi kâhyadan kümesi kontrol etmesini ister. Kâhya kümese gittiğinde kümesin ağzına kadar yumurta dolu olduğunu görür. Olaya çok şaşırır ve Yahya Efendi'ye yumurtaları getirir (Yüce, 1992, 34).

B. 3. Tabiat kuvvetlerini ve olayları istediği gibi yönetme

Bir sabah Yahya Efendi esasının ucunu suya değdirerek deniz kenarında oturur. Kayıklardaki insanların çok mutsuzdur. Bunlardan biri Yahya Efendi'nin elini öper ve durumlarını anlatır. Kayıklardakiler Gülşenî dervişleridir. Mısır'a tayin olan yeni kadı, Gülşenî hankahını yıkmak ister. Bunu duyan Yahya Efendi esasıyla suyu biraz karıştırır. Gülşenî dervişleri yollarına gider. Sonradan bu konuşma olurken kadının Mısır'a gitmek üzere bir gemiye bindiği ama Kızıl Adalar civarında bir fırtınaya yakalanıp kaybolduğu öğrenilir (Tombul, 2014, 23-24).

C. Hayvanlar üzerinde cereyan eden keramet motifleri:

Bu motiflerde velilerin hayvanlar üstünde açıklanamayan doğüstü yaptırım güçleri olduğu görülmektedir. Veliler hayvanları diledikleri biçimde yönetebilmektedir. Bu motifler arasında; vahşi ve yabani hayvanlara istediğini yaptırabilme, hayvanları taş haline getirebilme, hayvanları konuşturabilme motifleri yer almaktadır.

Şeyh Yahya Efendi'nin menkıbelerinde "hayvanlar üzerinde cereyan eden motifler"e rastlanılmamaktadır.

D. Gizli şeyler üzerinde cereyan eden keramet motifleri:

Bu motiflerde velilerin gizli şeyleri bilebildikleri görülmektedir. Bu motifler arasında; akıldan geçenleri bilebilme ve düşünceleri okuyabilme, başka yerlerde gerçekleşen olayları görebilme bu özelliği başkalarına gösterme, gizli eşya veya maddeleri bulup çıkarabilme, gelecekte olabilecekleri haber verme, geçmişteki olayları bildirme, kabir ahvaline vakıf olma gibi özellikler yer almaktadır.

Şeyh Yahya Efendi'nin menkıbelerinde "gizli şeyler üzerinde cereyan eden keramet motifleri" arasında akıldan geçenleri bilme, düşünceyi okuma, gizli eşya ve maddeleri bulup çıkarma, gelecekte olacakları haber verme motifleri yer almaktadır.

D. 1. Akıldan geçenleri bilme, düşünceyi okuma

Şeyh Yahya Efendi, kalabalık cemaat içinde sıkışıp çıkamayan kabızlık çeken Gülabî Ağa adlı yaşlı birinin sıkıntısını aklından okur, sırrını ifşa etmeyeceği sözünü kalp yoluyla ondan alarak ona yardım eder (Kahraman ve Dağlı, 2011, 93-97).

Baba Trak geçim sıkıntısı çeken bir balıkcıdır. Evlilik çağına gelmiş kızına çeyizlik bir şey alamaz. Hanımı buna yönelik ona serzenişte bulunur. Bu konuyla ilgili kimseyle konuşamaz. Bunları düşünürken Yahya Efendi, Baba Trak'ın yanına gelir ve balık mevsimi olmamasına rağmen birlikte balığa çıkmayı teklif eder. Tekne balıkla dolar. Yahya Efendi, Baba Trak'a balıkların parasıyla kızına çeyiz almasını tembihler böylece hem kızının hem karısının gönlünü hoş etmiş olacağını belirtir (Yüce, 1992, 33).

Rum terzi Kosta, Yahya Efendi'ye diktiği kaftanın ceplerini sökmeyi unuttur. Kosta, kaftanın ceplerini sökerken Yahya Efendi ona dikiş ücretini kaftanın cebinden almasını söyler. Dikiş ücreti olarak almak istediği akçe tam da kaftanın cebinden çıkar (Yüce, 1992, 34).

Yaz kış Yahya Efendi'nin alışverişini yapan müridi kış günü şiddetli bir fırtınaya yakalanır. Allah'a sağ salım kurtulmak için dua eder ve bu durumdan kurtulursa Yahya Efendi'nin alışverişini yapma vazifesinden ayrılmaya karar verir. Sırlıklam ve bitkin bir şekilde şeyhinin yanına gelen mürit yaşadıklarını anlatır. Yahya Efendi müridine denizde kaybolan sarık ve cübbesini verir. Müridinin düşüncelerini bildiğine yönelik cümleler kurar. Mürit bir imtihan geçirdiğini anlar (Yüce, 1992, 35).

İzmit'te Hacı Ali isimli bir şeyh vardır. Yahya Efendi'nin şöhretini duyar ve onu görmek ister. Beşiktaş'a gelir. Bir mürit Yahya Efendi'nin Yeniköy'deki bağına gittiğini söyler. Bunun üzerine Yeniköy'e gider. Yeniköy'deki bahçıvan Hacı Ali'ye, Yahya Efendi'nin Anadolu Kavağı'ndaki bağına gittiğini belirtir. Hacı Ali Yahya Efendi'nin veli olmadığını, bağdan bağa dolaşan biri olduğunu düşünür. Yahya Efendi ile Anadolu Kavağı'nda görüşür. Yahya Efendi, Hacı Ali'ye onun kendisine yönelik düşüncelerini ifade eden beyitler okur. Hacı Ali, Yahya Efendi'nin aklından geçenleri bildiğini anlar ve ondan özür diler (Yüce, 1992, 43-44).

İki Yahudi dünyevi bir işi bahane ederek Yahya Efendi'yi imtihan etmek ister. Biri bal ile kaymak hakkında, diğeri ise kendisine yemesi için müsaade edilmeyen pişmiş kaz eti hakkında soru sormayı düşünür. Yahya Efendi'yi ziyarete gelirler. Yahya Efendi, onlara bal ile kaymak ikram eder ve kaz eti yemelerine müsaade olmadığından kaz eti ikram etmediğini belirtir. Soru sormalarına fırsat kalmadan cevaplarını alırlar (Yüce, 1992, 45).

Sultan Selim tahta geçince babasının hürmet gösterdiği Yahya Efendi'yi imtihan etmek ister ve onu yanına çağırır. Yahya Efendi onun yanına geldiğinde tahtından kalkmamaya, ona iltifat etmemeye, onu takınacağı tavırla imtihan etmeye karar verir. Yahya Efendi Sultan Selim'i ziyarete geldiğinde sultan gayri ihtiyari tahtından kalkar ve şeyhi karşılar. Yahya Efendi ona düşüncelerini hatırlatır ve ona kızar (Yüce, 1992, 49).

D. 2. Gizli eşya ve maddeleri bulup çıkarma

Yahya Efendi'nin sadık kullarından biri Yalı Ada'da imamdır. Zaruri ihtiyaçlarını bile karşılayamayan fakirliktedir. Ama durumdan şikâyet etmez, durumunu kimseye söylemeden tevekkül halinde yaşar. Yahya Efendi'yi ziyarete gittiği bir gün, birlikte yürüyüşe çıkarlar. Yahya Efendi asasıyla bir yeri işaret eder ve imamdan kazmasını ister. İmamın kazdığı yerden bir küp altın çıkar (Yüce, 1992, 41).

Bir gün Yahya Efendi sadık dervişlerinden bir kısmını yanına alarak Anadolu Kavağı'nda tefekkür ettiği bir yere götürür. Burada dervişlerine bir yeri gösterir ve kazmalarını ister. Ağzına kadar altın dolu kilitli bir sandık bulurlar (Yüce, 1992, 48).

D. 3. Gelecekte olacakları haber verme

II. Selim döneminde savaşa giden donanma kaptanı Beşiktaş'a uğrar, Yahya Efendi'nin hayır duasını ister. Bunun üzerine gözleri yaşaran Yahya Efendi, hayır dua etmenin Allah'ın takdirini değiştiremeyeceğini söyler. O yıl donanma, düşmana karşı yenilgiye uğrar (Tombul, 2014, 28).

Sultan Süleyman mektup yazarak "Sensin ol vâkıf-ı esrâr-ı İlâh / Kerem eyle bizi de it âgâh" diye hitap ettiği Yahya Efendi'den Osmanlı soyunun son bulup bulmayacağını, bulacaksa bunun sebebinin ne olacağını sorar. Yahya Efendi'nin bu soruya cevabı sadece "ahî, neme gerek" olur. Bu muammayı çözemeyen padişah onu ziyarete gelir ve "billâhi ahî itme nihân" diyerek ondan açıklama bekler. Bunun üzerine Yahya Efendi soruya cevap verdiğini, niye bunun hakkında düşünmediğini ona sorar, sonra da açıklar: Zulmedenlerin zulmünü görenler "neme gerek" derse, çoban koyununu korumazsa zalimler bildiğini yapar ve zayıf kişiler bundan muzdarip olur, fakirlerin ahı göklere çıkar. O zaman padişahı kimse iyi bir şekilde anmaz. Yoksullar zulümden kaçarak şehri doldurur. Bunun sonucunda hazine boşalır, asker de padişaha riayet etmez. Osmanlı soyunun sonu işte böyle gelir (Tombul, 2014, 92).

E. Mukaddes, insanüstü ve gizli güçler üzerinde cereyan eden keramet motifleri:

Bu motiflerde velilerin insanüstü, açıklanamayan çeşitli gizli güçler üzerinde de etkiye sahip oldukları görülmektedir. Bu motifler arasında; Allah'ın izin verdiği ölçüde onu görme, peygamberleri görme

ve onlar tarafından irşad edilme, Hızır gibi çeşitli gayb kişileri ile görüşme, şeytanı görebilme ve ondan etkilenmeme, cinlerle temas kurabilme gibi çeşitli özellikler sayılmaktadır.

Şeyh Yahya Efendi'nin menkıbelerinde sadece "Hızır ve diğer gayb erenleriyle görüşme", motifi yer almaktadır, bu bölümün diğer alt başlıktaki motifleri mevcut değildir.

E. 1. Hızır ve diğer gayb erenleriyle görüşme

Kanuni, Şeyh Yahya Efendi'nin Hızır'la görüştüğünü öğrenir ve ona bu durumu sorar. Yahya Efendi durumu doğrular. Kanuni de Hızır'la görüşmek istediğini belirtir. Bir gün Kanuni, saltanat kayığıyla Ortaköy'e gelir ve Yahya Efendi'yi de kayığa davet eder. Yahya Efendi Hızır'ı alıp kayığa biner. Hızır padişahın parmağındaki kıymetli yüzüğe bakmak için ondan ister. Yüzüğü alınca değerini anlamamış gibi denize atar. Kanuni bir şey demez ama çok öfkelenir. Kuruçeşme'ye gelince Hızır, elini denize sokar ve attığı yüzüğü denizden çıkartıp hünkâra verir. Sahile çıktıklarında Yahya Efendi, Kanuni'ye sandaldaki kişinin Hızır olduğu söyler ama Hızır ortalıktan kaybolmuştur (Yüce, 1992, 47-48).

F. Biyolojik mahiyette keramet motifleri:

Bu motiflerde velilerin insan biyolojisine yönelik doğa ve insanüstü müdahaleleri söz konusudur. Bu motifler arasında; ölüyü diriltme, kemiklerden yeniden diriltme, cinsiyet değiştirme, kısır ya da yaşlı kadın ve erkeği çocuk sahibi yapabilme, vücut arızalarını giderme ve hastalıkları iyileştirme gibi özellikleri dikkat çekmektedir.

Şeyh Yahya Efendi'nin menkıbelerinde "biyolojik mahiyette keramet motifleri"nde hastalıkları iyileştirme motifi bulunmaktadır. Diğer alt başlıklardaki motifler menkıbelerde bulunmamaktadır.

F. 1. Hastalıkları iyileştirme

Mirliva adına bir meczup vardır. Bir gün dergâhta Yahya Efendi'nin yanına uğrar. Yahya Efendi ona harcaması için akçe verir ve hastalığının iyileşmesi için dua eder. Mirliva meczupluktan kurtulur (Yüce, 1992, 36-37).

Sadrazam Semiz Ali Paşa geçirdiği hastalığın Şeyh Yahya Efendi'ye olan hürmetsizliğinden kaynaklandığını anlar ve onun gönlünü alıp tövbekar olur. Hastalığından böylelikle kurtulur (Yüce, 1992, 49-50).

G. Veliliğini kabul edenlere yönelik keramet motifleri

Bu motiflerde velilerin kendilerine inan kişi veya kişilere zaman zaman belirli durumlarda çeşitli konularda yardım ettiği görülmektedir. Bu motifler arasında; diğer kişileri ermişliğe kavuşturabilme, bereket getirme, az yemekle çok kişiyi doyurma, tehlike veya felakete maruz kalanları kurtarma, kişileri ikaz edip kötü durumlara düşmekten kurtarma, ejderha ile savaşır halkı kurtarma yer almaktadır.

Şeyh Yahya Efendi'nin menkıbelerinde "veliliğini kabul edenlere yönelik keramet motifleri" arasında ise sadece başkalarını ikaz edip kötülüğe, tehlikeye düşmekten kurtarma motifi bulunmakta, diğer alt motifler yer almamaktadır.

G. 1. Başkalarını ikaz edip kötülüğe, tehlikeye düşmekten kurtarma

1950'li yılların ilk aylarında Trabzon'dan İstanbul'a iki çocuklu genç bir çift gelir. Adam evine, ailesine karşı ilgisiz davranmaya başlar. Kadın üzülür ama derdini kimseye açamaz sadece dua eder. Kadın rüyasında hemşerisi Yahya Efendi'yi görür. Kadına kendisini ziyaret etmesini söyler. Kadın Yahya Efendi'yi ziyaret eder. Bir gece kadının kocası, karısını can havliyle uyandırır ve rüyasına bir zatın girdiğini "kendine gel" diyerek yüzüne bir tokat vurduğunu söyler (Yüce, 1992, 45-46).

H. Veliliğini kabul etmeyenlere yönelik keramet motifleri

Bu motiflerde velilerin kendilerine inanmayan ve onları kabul etmeyen kişilere de keramet gösterdikleri görülmektedir. Bu kerametler arasında ise; başka bir veliye keramet kuvvetiyle üstün gelme, hasımlarını beddua ederek cezalandırma, hasımlarını korkutacak şekilde kılığa girerek görünme, elindeki değneği ya da asayı ejderha yapıp korku salma, hasımlarına felaket musallat etme söz konusudur.

Şeyh Yahya Efendi'nin menkıbelerinde "veliliğini kabul etmeyenlere yönelik keramet motifleri"nde hasımlarını beddua ederek muhtelif şekillerde cezalandırma özelliği söz konusudur.

H. 1. Hasımlarını beddua ederek muhtelif şekillerde cezalandırma

Şeyh Yahya Efendi bir ihtiyaç sahibi için devrin sadrazamı Semiz Ali Paşa'ya mektup yazar. Semiz Ali Paşa mevkiinin de etkisiyle mektubu küçümser, alay eder hatta hakaret gibi mektubu geri gönderir. Yahya Efendi "Cemaziyülâhur ile Recep Ayı arasında çok acayip şeyler göreceksin" ibaresini yazarak sadrazama gönderir. Sadrazam bu aylar arasında çok ağır bir hastalığa yakalanır (Yüce, 1992, 49-50).

Rüstem Paşa adına yaptırdığı caminin taşlarını temin etmek için yabancı gemileri kontrol etmek için kullanılan kulelerden birini yıktırır. Sonra da Yoros Kalesi'ni yıktırmak ister. Şeyh Yahya Efendi durumu öğrenir ve padişaha mektup yazarak kalenin kendisine verilmesini, kalenin yıkılmasının uygun olmadığını, kendisinin kaleyi imar edeceğini belirtir. Bu olaydan haberi olmayan Rüstem Paşa kaleyi yıktırmak için adamlarını gönderir. Rüstem Paşa'nın adamları, Şeyh Yahya Efendi'den Rüstem Paşa'ya mektup yazmasını ister. Rüstem Paşa mektubu okur ama kaleyi yine de yıktırmaya karar verir. Bu esnada Rüstem Paşa'nın atının ayağı tökezler ve Rüstem Paşa'nın bütün kemikleri kırılır. Paşa başına gelenlerin şeyhe karşı saygısızlığından olduğunu anlar (Yüce, 1992, 50).

Sonuç

İnsanlar hangi dini inanca sahip olursa olsun dinlerine yönelik kurumlarla yetinmemiş, bu yüzden daima insanüstü kuvvetlere meyil göstermişlerdir. İnsanların ortak korkuları, değerleri farklı inançların oluşmasına neden olmuştur. Yazılı olmayan kurallar bu inanmalar etrafında teşekkül etmiş ve toplumun bütününe kabul ettiği normlar haline gelmiştir.

Menkıbelerle veliler daha iyi tanınış ve bu menkıbelerde ortaya konan motifler sayesinde güçlerine güç katılmıştır. Tarihte çoğu halkın padişahlardan daha çok veli kişilerden çekindikleri ve de korktukları görülmüştür. Çünkü veliler, padişahlar gibi sadece dünya hayatıyla sınırlı insanlar değildir, onlar aslında manevi âlemin efendileridir. Veli zatların güçleri, her iki âleme de yetmektedir. Bu tarz inançlardan kaynaklı veliler etrafında teşekkül eden menkıbeler, genişledikçe genişlemiştir.

Dini-tarihi kişilerin etrafında oluşmuş bu menkıbelerde, veliler yaptıklarıyla ve şahsiyetleriyle övülmektedir. Velilerin olağanüstülüklerini barındıran bu metinler, abartılı anlatımlarıyla halkın gözünde velilerin manevini değerini artmasını sağlamaktadır.

Bu çalışmada Beşiktaşlı Yahya Efendi'ye dair "yirmi bir menkıbe" incelenmiştir. Bu menkıbelerden biri Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinden yirmisi ise Mehmed Dâî'nin Menkabet-i Yahya-yı Beşiktaşî eserinden alınmıştır. Menkıbeler incelenirken Ahmet Yaşar Ocak'ın menâkıpnamelerden hareketle yapmış olduğu motif tasnifi kullanılmıştır.

Beşiktaşlı Şeyh Yahya Efendi'ye yönelik menkıbelerde "veli'nin kendi vücudunda cereyan eden keramet motifleri" arasında bir anda çok uzak mesafeleri kat edebilme, aynı anda bir kaç yerde birden görünme motifleri; "tabiat varlıkları ve eşya üzerinde cereyan eden keramet motifleri" arasında maddelerin mahiyet ve niteliklerini değiştirme, bir maddeyi, eşyayı veya cismi yoktan var etme, tabiat kuvvetlerini ve olayları istediği gibi yönetme motifleri; "hayvanlar üzerinde cereyan eden keramet motifleri" nde ise hiç motif bulunmamaktadır. Yahya Efendi'nin menkıbelerinde "gizli şeyler üzerinde cereyan eden keramet motifleri" arasında akıldan geçenleri bilme, düşünceyi okuma, gizli eşya ve maddeleri bulup çıkarma ve gelecekte olacakları haber verme motifleri; "mukaddes, insanüstü ve gizli güçler üzerinde cereyan eden keramet motifleri" arasında Hızır ve diğer gayb erenleriyle görüşme motifi; "biyolojik mahiyette keramet motifleri" arasında hastalıkları iyileştirme motifi mevcuttur; "veliliğini kabul edenlere yönelik keramet motifleri" arasında ise başkalarını ikaz edip kötülüğe, tehlikeye düşmekten kurtarma motifi bulunmaktadır; "veliliğini kabul etmeyenlere yönelik keramet motifleri" arasında ise hasımlarını beddua ederek muhtelif şekillerde cezalandırma motifi bulunmaktadır.

İncelenen menkıbelerde "Gizli şeyler üzerinde cereyan eden keramet motifleri" başlığının alt başlıkları olan "Akıldan geçenleri bilme, düşünceyi okuma", "Gizli eşya ve maddeleri bulup çıkarma" ve "Gelecekte olacakları haber verme" motiflerinin en çok yer aldığı görülmüştür. En çok da "Akıldan geçenleri bilme, düşünceyi okuma" motifinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Menkıbelerde Ocak'ın oluşturduğu başlıklardan hepsini görmek mümkün iken "Hayvanlar üzerinde cereyan eden keramet motifleri"nin incelenen menkıbelerin hiç birinde yer almadığı görülmüştür. Bu Şeyh Yahya Efendi'nin hayvanlarla ilişkilendirilmemesiyle ya da incelenen metinlerin sayıca sınırlı tutulmasıyla açıklanabilir. Menkıbelerde çoğunlukla tek bir motifin kullanıldığı da belirlenmiştir.

Şeyh Yahya Efendi'nin menkıbelerindeki motifler onun toplum tarafından daha iyi tanınmasını, anlaşılmasını, sevilmesini, manevi gücünün anlamlandırılmasını, saygı duyulmasını, söz sahibi olmasını, peşinden gidilmesini, dinlenmesini sağlamıştır. Menkıbelerinde yer alan bu motifler Şeyh Yahya Efendi'nin nesilden nesile aktarılmasına ve gücünün katlanarak atmasına destek verdiği de düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Akşemseddin (t.y). *Makâmât-ı Evliya*. Süleymaniye Kütüphanesi, Reşit Efendi Kitaplığı, No: 345.

Alptekin, Ali Berat (2002). *Taşeli Masalları*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Aydın, Kâmil Hayati (1995). *Beşiktaşlı Şeyh Yahya Efendi (Hayatı-Şahsiyeti)*. İstanbul: Fatih Gençlik Vakfı Matbaası.

- Çağmlar, Zekiye (1994). *Adana Yöresi Yatır-Ziyaret ve Ocaklarla Bunlara Bağlı Anlatılan Efsaneler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Demir, İsmet ve Yıldırım, Hacı Osman (1997). *Beşiktaşlı Şeyh Yahyâ Efendi ve Üveysilik*. İstanbul: Şeyh Yahya Efendi Kültür ve Araştırma Vakfı.
- Kahraman, Seyit Ali ve Dağlı, Yücel (2011). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi*: İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ocak, Ahmet Yaşar (1992). *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler (Metodolojik Bir Yaklaşım)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Ocak, Ahmet Yaşar (2016). *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Evliya Menâkıbnâmeleri XV-XVII Yüzyıllar*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Özarslan, Metin (2006). *Ferhat İle Şirin Mukayeseli Bir Araştırma*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yayıncılık.
- Thompson, Stith (1951). *The Folktale*. New York: The Dryden Press.
- Tombul, Enis (2014). *Beşiktaşlı Yahya Efendi Divanı: Metin ve İnceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Türkçe Sözlük (1998). *Menkıbe Maddesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Sevgen, Nazmi (1965). *Beşiktaşlı Şeyh Yahya Efendi Hayatı-Menkabeleri-Şiirleri*. İstanbul: Türkiye Basımevi.
- Seyidoğlu, Bilge (2005). *Erzurum Efsaneleri*. İstanbul: Erzurum Kit.
- Yüce, İsmail (1992). *Beşiktaşlı Yahya Efendi Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kayayerli, Damla "Boğaz'ın manevi koruyucusu Yahya Efendi" <https://www.sabah.com.tr/cumartesi/2016/06/18/bogazin-manevi-koruyucusu-yahya-efendi> (Erişim Tarihi: 05. 04. 2019)
- "Veli / Evliya kimdir, nasıl bilinir?" <https://sorularlaislamiyet.com/velievliya-kimdir-nasil-bilinir-en-basta-veli-kendisinin-veli-oldugunu-bilebilir-mi-bize-onlarin> (Erişim Tarihi: 05. 04. 2019)